

„Nem súlyed az emberiség!”...

**Album amicorum
Szörényi László LX. születésnapjára**

Főszerkesztő: JANKOVICS József
Felelős szerkesztő: CSÁSZTVAY Tünde
Szerkesztők: CSÖRSZ Rumen István
SZABÓ G. Zoltán

Nyitólap: www.iti.mta.hu/szorenyi60.html

MTA Irodalomtudományi Intézet
Budapest, 2007

(Közzéteszi) MEZEI MÁRTA

Füstölgések a pipa körül

Kazinczy Ferenc kétes hitelű levele Dessewffy Józsefnek

Nagy érdemű, kedves Barátom!

Megbocsáss, hogy 8-dik Junii 1808-ban költ igen becses, tárgyokban és gondolatokban olly gazdag levelednek most csak egy részletére válaszolok; a' nyelv, az akadémia, az országos ügyek 's készülő munkácskád amúgy is külön, érdemesebb kifejtést kíván.

Azon óhajtásod, hogy a rossz Poéták rostázása igen hasznos lehetne, mert legalább számokat kevesítené, nagyon is helyeselhető, különösképpen azon tekintetben és tárgyokban, a' mit Kisfaludy némelly ízetlenségeiről (Geschmacklosigkeiten) írsz. Nevezetesen arról, hogy ő, s némelly költők, mint Blumauer, Faludi nem restellették a' pipát a' költeményes andalgások közzé emelni. Mostan Faludit illető régi adósságomat, 's mai elmélkedéseim' osztanám meg véled. Még 1789-ben, Orpheusom tervezésekor szándékoztam recenziót írni Faludi verseiről, de Horváth Ádám ellene volt, mondván, hogy tanácsos leszen a' crisist még három-négy esztendővel, literaturánk 's a' magunk működése egy fejlettebb állapotjára halasztani; intett továbbá, hogy művei kiadója, az általunk igen tisztelt Révai Miklós, ki imádója volt Faludinak, öszve fog veszni velem.¹

Így ekkor elálltam a' kritikázástól, noha sok hibát leltem a' versekben, 's még több dísztelent, a' mi nem lehet kedves a' Poesis berkeiben. Nincs érkezésem ezúttal az egész bírálatot pótolni; most – nem is tudom, miért? – különösen megmozgatta elmémet, a' mit a' pipáról olvastam levedben. Tudom ugyan, kedves Barátom, hogy a' magad mindennapjaiban nem vagy ellensége a' dohánynak, de más az élet, 's más a' Poesis' világa.²

¹ *KazLev.*, I, 324, 371, 271.

² Kazinczy 1808. november 12 én írta Kis Jánosnak: „Desőffi a' Berzsenyi verseiben ha reá akadna a' *pípára*, bizonyosan ellökné a' könyvet, mert a' Himfy verseiben nem szenvedhette a' pipát, noha ő nem ellensége a' dohánynak. Nekem, a' ki nem pipázom, és a' pipától úgy irtózom mint Horátz a' fokhagymától, nekem ez szenvedhetetlen.” *KazLev.*, VI, 123.

Ezért teljességgel osztom azon nézeteid, a' mit az említett tárgy költészetbe emelésének lehetetlenségéről írtál. Ide is másolom: ...mert az ajakokon ki rontó büdös, szédítő és tsípő füst sohase fog a' költői el ragadtatásnak tsend közt virágzó kertyébe tartozni.³

Bizony, e' művelet Faludinak sem sikerülhetett A' *pipáru*l írott sonettojában. A' pipa igencsak köznapi, apoieticos tárgy, melly is magával hozza a' képzetek, a' nyelv alacsony-ságát, 's mindehhez Faludi rosszul választotta-meg a lyrica-nemet is. Úgy látszik, nem tudta, vagy még nem érzékelt, hogy ohne Innigkeit, ohne Süsse, ohne hoher Cultur de Sprache, der Bilder, der Reime a *Sonett* nem *Sonett*.⁴

A' mit ő írt, az legfeljebb az Alltagspoesie körébe tartozhat: dísztelen nyelve, sok köznapi és töltelékzava, phantasiátlan reimolása, a mértékelés nélküli verselés a legkevésbé sem felel-meg a' választott formának. Révainak azt kellett volna tennie, a' mit én tettem – többek elismerésével – Daykám verseivel: *javítani*; legalább a' legkirívóbb izetlenségeket, hibákat.

Itt van mindjárt az első sorban, a reimolásban is kiemelve: *börbönczém*. Hangzásában is kellemetlen, különösen a' neki megfelelő *szelencze* mellett; arról nem is szólva, hogy provincialismussal nem szabad élni in der Schriftsprache. A' második strophában a *füstecskéd* szenvedhetetlen diminutívum, visszás édeskedéssel hat. A' mi pedig a' költészet magasa felé emelhetné a' verset, azt Faludi végképp nem tudta megformálni. Magad is írod leveledben, hogy a' kékesen lebegő, lassan oszló, 's végtére egyszerre eltűnő füst, mint a' múlandóságnak vékony árnyék képe méltó tárgya lehet a' Poesisnek. Itt azonban, sajnálatosan, csupán lapos, költőietlen didaxist olvasunk. Különösen az utolsó sor – das ist doch zu arg! Nem is kell taglálnom, hogy az *Elcseppensz egykor véletlenül* melly alacsony képzeteket kelthet olvasójiban (ha csak nem a betűrakó vétsége a' szó, *elrepensz* helyett). Bízást kimondható, hogy a' két utolsó stropha mindenképpen javításra szorúl. Ezeket elmélekdvén, támadt azon szeszélyem, hogy – bár Faludi munkájának újra-kiadója a legkevésbé sem kívánnék lenni – átigazítom e' verset, legalább itt pótolva Révai mûlasztását. Lássad mindkét változatot!

³ *KazLev.*, V, 478.

⁴ *KazLev.*, VI, 323.

FALUDI

A pipárul

Olasz sonetto formára

Hív társam, dohányos börbönczém,
Te tisztítod fejemet,
Szép pipám, égő kis kemenczém,
Te enyhíted mellyemet.
Füstescskéd kereng, forog, játszik,
És megvallom, vigasztal,
De alig tűnik s már nem látszik,
Azért engem meg is csal.
Sótt nem csall, leczkét ad elmémnek,
Mert így lesz vége életemnek,
Élő ember, gondold meg:
Mint a füst oszlik hirtelenül,
Ugy magad is, fontold meg,
Elcseppensz egykor véletlenül!

Az én átigazításomban:

A' pipáról

Hú társam, dohányos szelenczém,
Te derítéd lelkemet,
Szép pipám, égő kis kemenczém,
Búmat te enyhítgeted,
Füstöd kereng, forog és játszik,
Szívemben megvigasztal,
Tűnő fátyol, elillan máris,
Lebbenése meg is csal.
Megcsal? – inkább leczkézi elmém,
Lássak példát életem végén,
Élő ember, gondold meg:
Pillanat száll, a füst eloszlik,
Ten képed ez, fontold meg,
Múló léted semmivé foszlik.

Magam elismerem Faludi szép magyarságát, 's nem tagadom-ki némely alkotásából a' poeticus kedvességet; próbáltam itt is megőrizni azt, a' mi ebből literaturai ideálunkba illeszthető.

A többiről majd másszor, 's vajha inkább szóban tanácskozhatnánk. Most zárom levelem és sietetek az elküldéssel; úgy is nagy szomorításomra van az nékem, hogy leveleinket a' posta olly késedelmesen hordja.

Élj szerencsésen, édes Barátom, 's kertedben pihenve lelj sok örömeket dohányod' illatos füstjében!

(Dátum, aláírás nincs a levélen.)